

Ювілеї



### Стефанія ГВОЗДЕВИЧ УЧИТЕЛЬ ВІД БОГА

**Stefania HVOZDEVYCH. The Teacher Appointed by God.**

Лікар і вчитель мусять мати божий дар, бо один дбає про здорове тіло, а інший плекає душу. Мені пощастило вчитися у Славській середній школі, яка у свій час була визнана кращою в Україні за рівнем матеріально-технічного забезпечення і передовою за методикою викладання основних шкільних предметів та організацією позаурочної роботи з учнями. Від старших учнів ми уже знали про успіхи славчан у різних олімпіадах, а особливо про досягнення у краєзнавчотуристичних змаганнях до 100-річчя з дня народження Тараса Шевченка, до яких шкільну команду готував Григорій Васильович Дем'ян. Як нагороду вищого рангу сприймали учні поїздку на вантажній машині у Київ та Канів, на Тарасову Гору. У 60-70-их рр. ХХ ст. ця відстань здавалася нездоланною. Розповідали про побачення ще кілька десятиліть, а тому всі учні (від 5 до 10 класів) із величезним задоволенням відвідували факультативи з історії України та краєзнавства, а також з історії українського мистецтва.

У нашому 9-Б Григорій Васильович був класним керівником, то ж ми мали приємність спілкуватися із ним частіше, ніж інші учні, але до нас він завжди піднімав планку вимог якнайвище і щодо успішності із основних навчальних дисциплін і з освоєння різнопланового матеріалу на позаурочних заняттях. Крім того, що ми засвоювали багато цікавого, про що на уроках інші вчителі не говорили – з історії, мистецтва (живопис, музика, кіно, найновіші літературні та поетичні твори читали гуртом) вчитель заохочував нас до комплектування своїх бібліотечок, передплати наукових часописів як “Народна творчість та етнографія”, “Жовтень”, “Наука і суспільство”; записування фольклору та збору етнографічних матеріалів, а також спонукав писати наукові реферати чи готувати дописи до районної газети (у той час у Скольому виходила “Радянська

Верховина”). Пам'ятним для учнів 9-10 класів був кінець 1972 р., коли святкували 250-ліття від дня народження мандрівного філософа, педагога, поета – Григорія Савича Сковороди і готували цікаву виставу у селищному Будинку культури, а також працювали над рукописним пропам'ятним збірником: оригінальні учнівські вірші, наукові розвідки та записи фольклору із Славського та навколишніх сіл.

Для розвитку у нас гордості за свій рідний край та земляків, які прислужилися своїй Батьківщині у різних галузях науки та культури, робили виставки: “Таланти твої, Бойківщино”. У шкільному коридорі була ціла художня галерея творів відомих українських митців ХІХ-ХХ століть. На факультативних заняттях ми вивчали біографії художників різних стилів та жанрів, технік; особливості їх художньої мови та основні роботи. Усі працювали дуже натхненно, готували вікторини, а потім вчилися мистецтвознавчому аналізу будь-якого твору. Особливо багато учнів збиралось на прослуховування музичних творів видатних композиторів як українських, так і зарубіжних. А з яким зацікавленням ми слухали розповіді Григорія Васильовича про різні музеї Львова... На все життя збереглись у пам'яті неповторні канікули у січні 1973 р. у Львові. Цілий тиждень ми жили у школі-інтернаті і ходили в музеї, театри та парки Львова. Очевидно, у першу чергу відвідали Львівський музей українського мистецтва, де вислухали екскурсію тоді молодого екскурсовода Андрія Дороша; були горді, що ми знаємо про деяких художників більше, ніж нам розказали. А ще Григорій Васильович познайомив нас із відомим мистецтвознавцем Ярославом Нановським, який дуже цікаво розповів про нашого улюбленого художника Олексу Новаківського, про його учня, у той час відомого львівського живописця, Григорія Смольського. Нашої радості не переказати, коли Григорій Васильович повідомив про домовленість зустрітись із Григорієм Смольським у нього вдома. Побачити мистецькі шедеври ще “теплыми” не у музейному залі випадало небагатьом, а тим більше Смольський вчився у самого Новаківського, у Парижі; охоче розповідав про свої поїздки на Гуцульщину, Бойківщину, зокрема у Славське. Під час поїздок на Гуцульщину Григорій Смольський збирав розповіді про національного героя – Олексу Довбуша, опублікувавши їх із своїми ілюстраціями. Але ці канікули пам'ятні ще й театральними вечорами: у

драматичному (тепер ім. М.Заньковецької) саме відбулась прем'єра вистави "Марія Заньковецька", а в оперному – історичної опери "Золотий Обруч" Бориса Лятошинського (Лібрето за повістю Івана Франка "Захар Беркут"). Після вистав ми емоційно обговорювали їх, захоплювались музикою та грою акторів. Довго згадували виставу "Марія Заньковецька", яку через кілька прокатів було "відредаговано" цензурою і викинуто цілі фрази, які хоч би натяком виказували ситуацію, що у Києві діяли не ті ж закони ідеології, які у Москві чи Петербурзі (мабуть, комуністичні ідеологи боялися, що глядачі проведуть паралелі із сучасністю). А вечорами ми дуже активно брали участь у поетичній вікторині: Григорій Васильович читав напам'ять вірш, а ми називали автора, розповідаючи його біографію та коротко характеризували основні творчі здобутки. Мушу підкреслити, що не всі поезії були зі шкільної програми, а більше популярних тоді Ліни Костенко, Івана Драча та інших. Найактивніші учасники вікторини завжди одержували призи – книги, якими ми дуже гордились і дорожили. Після цієї поїздки учні інших класів нам заздрили, розпитували і ще активніше займалися на позаурочних факультативах. Мої ж однокласники більше здружилися і Григорій Васильович став для нас незаперечним авторитетом і зразком самовідданості улюбленій праці, зокрема, педагогічній (з нашого класу майже половина учнів закінчили педагогічні вузи, здобули наукові звання). А ще більше ми довідалися про наукову роботу нашого вчителя, аспіранта Ужгородського університету, його знайомство з багатьма видатними художниками, композиторами, письменниками, акторами та музейниками, які бували у нього в Славську, а він умів і знав, що розповісти і їм, і нам про рідні села, їх історію та культуру, бо сходив їх пішки у пошуках перлин народної творчості та етнографічних матеріалів. Як про національних героїв-просвітників поневоленого рідного народу оповідав Григорій Васильович про діячів "Руської Трійці". Він підбирав такі поезії Маркіяна Шашкевича, у яких звучали заклики до самоусвідомлення, культивування національної гідності, вивчення свого коріння. Ми знали ще у школі про те, що основа буття народу – це рідна мова, а її скарби – це народна творчість, яку записували члени гуртка та їхні соратники (Г.Ількевич, М.Устиянович, І.Бірецький та інші). Ми знали дуже багато про свій край, а особливо про



Григорій Дем'ян із учнями 9-Б класу Славської середньої школи, травень 1972 р., Славське Сколівського р-ну Львівської обл.



Учні Славської середньої школи біля музею Івана Франка у Нагуєвичах, осінь 1972 р. Фото Юрія Дем'яна.



Учасники урочистого вечора до 250-ліття з дня народження Григорія Сковороди. Славське, грудень 1972 р. Фото Григорія Дем'яна.

селище Славське, де майже тридцять років був священиком Микола Устиянович, автор повістей із життя верховинців “Мість верховинця” та “Страсний четвер”; де народився Федір Заревич – один із перших народовців, видавець часопису “Вечорниці”.

Прекрасним епізодом пізнання високого мистецтва був перегляд фільму “Білий птах з чорною ознакою” за сценарієм Івана Драча і у головній ролі геніального актора Івана Миколайчука. Такий фільм вартував того, щоб їхати із Славська у Стрий. Це ж мандрівка у місто, де жив поет Віктор Романюк, а у Народному домі працювало творче об’єднання “Хвилі Стрия”, у якому зібрались кращі вишивальниці (Ірина Ольшанська, І.Боднар, В.Нагірна, О.Гец та інші), різьбярі, літератори, а також небайдужі до стану духовності народу представники інтелігенції. Там завжди вирувало культурне життя: лекції, творчі зустрічі, виставки – навіть у ті тяжкі застійні роки панування жорсткого ідеологічного пресингу. Ми (діти) децю відчували, розуміли, що в Україні насуваються ще якісь неприємніші, ніж досі (до 1973 р.), можливо і репресії проти творчих, мислячих людей (загальновідомі арешти у Львівському державному університеті ім. І.Франка 1972 р., звільнення з роботи в академічних установах, архівах та музеях, особливо місцевих українців).

Тепер, з відстані часу, можемо говорити про професіоналізм, мужність і велику любов до дітей нашого Вчителя – він знав про всі дії КДБ не тільки на Львівщині, але й в Україні, та він нічого не змінив у своєму звичному робочому ритмі, але, наскільки дозволяли обставини, натяками розповів нам уже десь під кінець навчального року про деякі заходи безпеки проти всюдисущого “недремного вуха і ока”, відмовився від пропозицій перейти на посаду викладача історії України в Ужгородський університет. Григорій Васильович був нам порадиником і у виборі майбутніх професій та навчальних закладів, за що завжди не забували дякувати і діти й батьки, які дуже поважали його. Доля нашого Вчителя розпорядилась так, що він опинився на Буковині і аж п’ятнадцять років працював у Веренчанській середній школі. Я мала щастя спілкуватись із його учнями, коли вони приїздили на екскурсію у Львів і відвідували Музей етнографії та художнього промислу, у якому я працювала екскурсоводом. Як я старалась, проводячи екскурсію для свого Вчителя (потім був лист із аналізом екскурсії та вдячністю від

слухачів)! Марійка Кожухарик по секрету розповідала, що вони разом з Григорієм Васильовичем збирали відомості та матеріали про своїх земляків для створення музею художника Миколи Івасюка та письменниці Ірини Вільде; що у школі діє факультатив з мистецтва, історії та краєзнавства



Учні Славської середньої школи із поетом Петром Скунцем, м. Міжгір’я Закарпатської області, весна 1973 р. Фото Григорія Дем’яна.



Учениці Славської середньої школи із відомим живописцем Григорієм Смольським, Славське, 1972 р. Фото Григорія Дем’яна.

України; учні охоче збирали фольклор, етнографічні матеріали. Про те, що Григорій Дем’ян був улюбленим вчителем, де б він не працював, і для учнів і для батьків, не треба доводити, але таке ставлення здобує чесною, нелукавою позицією навіть тоді, коли це було небезпечно для життя його і родини; він гордо протистояв усьому, що могло його скомпрометувати чи запламувати. Він виховував сотні своїх послідовників, гордих і свідомих свого обов’язку, і ми за це йому щиро дякуємо і низько кланяємося. З роси і з води Вам, Дорогий Вчителю, на многая літа.

5-6.III.2009 р., Львів.